

Innhold

Kapittel 1

Helsefremming i kommunehelsetjenesten	15
<i>Toril Rannestad og Gørill Haugan</i>	
Helsefremming	15
Kommunehelsetjenesten	16
Et ressursorientert perspektiv	19
Morgendagens brukere av kommunehelsetjenesten	20
Pårørende og lokalsamfunnets rolle	21
Velferdsteknologiens rolle	22
Kompetanse og fagutvikling i kommunehelsetjenesten	23
Morgendagens kommunehelsetjeneste	24
Avslutning	25

Kapittel 2

Salutogenese - et viktig steg for å forstå helse?	26
<i>Geir Arild Espnes og Bengt Lindström</i>	
Historien om helsefremming	28
Salutogenese - oppdagelsen som førte til et kvantesprang i helseforståelse	29
Antonovsky og metaforene	30
Salutogenese-forskning - et globalt anliggende	31
Sammenhengen mellom helse og u-helse (ease and dis-ease)	32
Helseelven	34
Hvordan så Aron Antonovsky for seg den videre utviklingen av teorien? ...	35
Avslutning	37

Del 1

«Å SVØMME I LIVETS ELV» 39

Kapittel 3

Opplevelse av sammenheng 41

Unni Karin Moksnes

Hvordan kan begrepet opplevelse av sammenheng forstås? 42

    Generelle motstandsressurser 45

Hvordan kan opplevelse av sammenheng måles? 46

    Opplevelse av sammenheng i et livsløpsperspektiv 47

Sammenhenger mellom OAS, helse og livskvalitet 48

Avslutning 50

Kapittel 4

Livskvalitet 52

Toril Rannestad

Begrepene livskvalitet og lykke 52

Ulike definisjoner på livskvalitet 54

Livskvalitet kan ikke måles direkte 56

Livskvalitet og helsefremming 58

    Livskvalitet som rettesnor i helse- og omsorgstjenesten 59

Avslutning 62

Kapittel 5

Self-transcendence - en ressurs for velvære 63

Gørill Haugan

Self-transcendence sykepleieteori 64

    Tre grunnsetninger 64

        «Interconnectedness» - selve essensen 66

    Tre sentrale begreper og relasjonene mellom dem 68

Empirisk forskning på self-transcendence 70

Self-transcendence og helsefremming 71

Avslutning 74

Kapittel 6

Sosial støtte - et salutogent begrep og forskningsfelt 76

Jorunn Drageset

Begrepsavklaring 76

Teoretisk tilnærming til begrepet sosial støtte 78

Hvordan kan en måle sosial støtte?	80
Sosial støtte og helsefremming	81
Hvordan kan kommunehelsetjenesten bidra til sosial støtte hos pasienter og pårørende?	83
Avslutning	83

Kapittel 7

Mestring	85
<i>Sigrunn Drageset</i>	
Begrepet mestring	85
To teorier om mestring	87
Mestring – stress og emosjoner	87
Mestring – positiv responsforventning	91
Håp som mestringsressurs	94
Empirisk sykepleieforskning relatert til mestring – noen eksempler	95
Avslutning	96
Hovedpunktene om mestring	97

Del 2

HELSEFREMNING BLANT ULIKE BRUKERGRUPPER	99
--	----

Kapittel 8

Helsefremming blant mentalt klare langtidspasienter i sykehjem	101
<i>Gørill Haugan</i>	
Langtidspasienter i sykehjem	102
Åndsdimensjonens helsefremmende ressurser	105
Helsefremmende sykepleie i sykehjem	108
Smerte- og symptomlindring	108
Mening, håp og self-transcendence – fokus på «personen i kroppen» .	109
Self-transcendence må ikke forveksles med begynnende mental sykdom	111
Fortiden er stor – framtiden er liten	112
Å skape helsefremmende fellesskap – fokus på livshistorie, ikke sykehistorie	113
Pasientens energinivå skifter fra dag til dag	114
Avslutning	114

Kapittel 9

Å arbeide helsefremmande i møte med personar med demens 116

Solveig Hauge

Teoretisk perspektiv	119
Når det som skjer, ikkje er til å forstå	119
Når det som skjer, kan handterast og gjev mening	120
Å aktivere pasientens meistringsressursar	121
Korleis kan vi bli like flinke som Torill?	123
Avslutning	124
Meistring og demens	125

Kapittel 10

Helsefremmende tilnærminger til urininkontinens 126

Anne Vinsnes

Inkontinens som folkehelseproblem	126
Hva er urininkontinens?	127
Psykososiale konsekvenser og virkning på livskvalitet	129
Pasientenes forklaringsmodeller og mestringsstrategier	130
Hva kan gjerest? Behandlingsopplegg	131
Holdninger	132
Avslutning	133
Urininkontinens	133

Kapittel 11

En salutogen tilnærming til personer som lider av depresjon 135

Økt mestring ved bruk av motstandsressursene fysisk aktivitet og friluftsliv

Eva Langeland og Bente Ovedie Skogvang

Salutogenese, psykisk helse og velvære	136
Forståelse av helse	136
Psykisk helse	137
Depresjon	138
Fysisk aktivitet og friluftsliv som motstandsressurser spesielt tilpasset personer med depresjon og tristhet	139
Hvordan kan helsepersonell bidra til økt mestring	142
Avslutning	145

Kapittel 12

Helsefremming hos overlevende etter brystkreft og underlivskreft 148

Toril Rannestad og Randi Reidunsdatter

Overlevende etter brystkreft og underlivskreft 148
 Helseutfordringer blant overlevende etter brystkreft og underlivskreft 150
 Livskvalitet blant overlevende etter brystkreft og underlivskreft 153
 Helsefremming blant overlevende etter brystkreft og underlivskreft 155
 Avslutning 159

Kapittel 13

En helsefremmende barselomsorg 161

Ingvild Aune og Vibeke Olufsen

En salutogen tilnærming i barselomsorgen 162
 Utfordringer relatert til å ivareta barselkvinnen og familiens behov 165
     Tidlig utskrivning - jordmors helsefremmende oppgaver 165
 Helsestasjonen som en helsefremmende ressurs 168
     Helsesøsters helsefremmende oppgaver 169
 Relasjonell kontinuitet og tverrfaglig samarbeid som helsefremmende strategier i barselomsorgen 170
     Relasjonell kontinuitet 170
     Tverrfaglig samarbeid 171
 Avslutning 173

Kapittel 14

Helsefremming blant pårørende med omsorgsbelastning 175

Bente Nordtug

Kronisk sykdom og omsorgsbelastning 175
 Pårørendes omsorgsbelastning - kjønn og mestring 176
     Omsorgsbelastning og kjønn 177
     Belastning ved at familie og venner trekker seg bort 179
 Helsefremmende støttetiltak rettet mot omsorgsgiverne 180
 Avslutning 183

Kapittel 15

Selvhjelp og selvhjelpsgrupper 184

Björg Aglen

Selvhjelp og selvhjelpsgrupper 185
 Hvordan kan helsetjenesten bidra til selvhjelp? 187
     Selvhjelp utfordrer ekspertrollen til helse- og omsorgspersonell 187

Helse- og omsorgspersonell som nettverksarbeidere	188
Forsterkede selvhjelpsgrupper	189
Selvhjelp integrert i helsehjelp	191
Selvhjelp, læring og mestring	192
Selvhjelp og rehabilitering	193
Kan selvhjelp være skadelig?	193
Avslutning	194

Del 3

NOEN FORUTSETNINGER FOR HELSEFREMMING	197
--	-----

Kapittel 16

Helsefremmende interaksjon	199
---	-----

Gørill Haugan

Holistisk tilnærming til helse	200
Sykepleie som relasjonell praksis	203
Hva betyr det at mennesket er ånd?	204
Helsefremmende sykepleier-pasient-interaksjon	206
Å måle sykepleier-pasient-interaksjon	210
Å utvikle helsefremmende interaksjon i helsetjenesten	212
Avslutning	214

Kapittel 17

Positive arbeidslivserfaringer i kommunehelsetjenesten	216
---	-----

Beate André

Utfordringer for de som arbeider i den kommunale helse- og omsorgstjenesten	216
Arbeidsmiljø og -kultur i den kommunale helse- og omsorgstjenesten	217
Positiv arbeidslivshelse i kommunal helse- og omsorgstjeneste	219
Ledelse	220
Gruppeatferd og relasjoner	221
Kommunikasjon	221
Strukturelle forhold	222
Kvalitet på pleien	222
Avslutning	223

Kapittel 18

Fagutvikling og praksisutvikling i kommunale helse- og

omsorgstjenester 225

Oddvar Førland

Fagutvikling og praksisutvikling 225

    Utfordringsbildet 227

    Ressurser og samarbeidspartnere 231

    Læring og utvikling av kunnskap og ekspertise 233

    Komplementære kunnskapsformer 235

    Implementering av ny kunnskap 237

Avslutning 240

Kapittel 19

Velferdsteknologi som ressurs, mulighet og strategi i helse- og

omsorgstjenesten i kommunene 242

Sigrid Nakrem og Kristin Spilker

Velferdsteknologi – et relativt nytt begrep 243

Velferdsteknologi som ressurs og mulighet i helse- og omsorgstjenesten i kommunene 244

    Teknologi for økt trygghet og sikkerhet 245

    Teknologi som ressurs for økt velvære og sosial kontakt 245

    Teknologi som ressurs i behandling og pleie 247

Teknologi for utvikling av en personsentrert kommunal helse- og omsorgstjeneste 248

Teknologiens begrensninger og utfordringer 250

Avslutning 252

Epilog 255

Referanser 257

Stikkordsregister 291

Bidragstyttere 299